

# МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

УДК 37. 013.73

Г. М. ГРУЦЬ

## ПРОБЛЕМИ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: МІФИ І РЕАЛІЇ

*Розглядається проблема духовного розвитку сучасної студентської молоді, формування морально-етичних цінностей, виховання духовної культури студентів. Аналізуються особливості національної духовності. Вказані міфи, які формують стереотипні міфи в мисленні сучасної молоді людини. Наведені статистичні дані, що демонструють духовну кризу сучасного суспільства, зокрема, ілюструють прояви духовної порожнечі молоді.*

**Ключові слова:** *духовна культура, духовні цінності, ментальність, менталітет, релігійність, кордоцентричність, формування духовної культури.*

Г. М. ГРУЦЬ

## ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНОГО РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ: МИФЫ И РЕАЛЬНОСТЬ

*Рассматривается проблема духовного развития современной молодежи, формирование ее морально-этических ценностей, становление духовной культуры студентов. Анализируются особенности украинской духовности и национальной ментальности. Указаны мифы, которые стереотипизируют мышление современной молодежи. Приведены статистические данные, свидетельствующие о духовном кризисе современного общества, в частности, иллюстрированы проявления духовной пустоты молодежи.*

**Ключевые слова:** *духовная культура, духовные ценности, ментальность, религиозность, кордоцентричность, формирование духовной культуры.*

Н. М. HRUTS

## THE PROBLEMS OF MODERN STUDENTS' SPIRITUAL DEVELOPMENT: MYTHS AND REALITY

*The problem of modern students' spiritual development, the forming of the youth's moral values, education of the students' spiritual culture are defined. The features of the national spirit and myths which make the thinking of modern youth stereotypical are distinguished. The statistics that shows the spiritual crisis of the modern society and indicates the impairment of spiritual ideals among young people is provided.*

**Keywords:** *spiritual culture, spiritual values, mentality, religion, cordocentrism, the formation of culture.*

Аби з'ясувати зміст і особливості впливу національного менталітету на процес формування та виховання особистості, на розвиток її духовної культури, необхідно розглянути, як феномен менталітету представлений у працях науковців, з якими найбільш поширеними уявленнями він асоціюється. Дослідження на цю тему мають значення не тільки для розробки наукових засад національної ідеології, етнонаціональної політики, формування національної свідомості, а й для розробки парадигми формування української особистості, розвитку духовної культури молоді людини. Тому, на нашу думку, дуже важливо уникати безпідставних перебільшень, романтизованих метафор і припущень та не подавати власні переконання як істину в останній інстанції, адже йдеться про щире намагання виявити і сформулювати те суто українське, що повинно стати взірцем, орієнтиром для громадян

українського суспільства, зокрема молоді. Особистісні орієнтири молоді людини повинні відповідати реальності, оскільки вони виконують функцію полегшення, вдоволення потреби в етнічній ідентичності, яка є однією з найважливіших соціальних потреб особистості. Ідентичність утаємничує в собі нездоланну складність. Ю. Хабермас, зокрема, писав, що «в ідентичності Я виражається та парадоксальна обставина, що Я як особа взагалі є рівною усім іншим особам, але як індивідуум абсолютно відмінний від усіх інших індивідуумів» [11, с. 14]. В. Храмова вважає, що сучасна ідентичність формується вже у глобальному просторі, насиченому впливом сучасних комунікаційних засобів, і це робить проблеми особистісного націокультурного самовизначення ще більш актуальними та більш складними [12]. Звісно, освітян непокоїть і проблема формування духовної культури студентської молоді на тлі глибоких цивілізаційних змін.

**Мета статті** – проаналізувати стан духовного розвитку сучасної студентської молоді та з'ясувати роль української ментальності у формуванні духовної культури студентів.

Духовність та її цінності, духовна культура народу зумовлені його національними особливостями, зокрема традиціями ментальності. Простежимо, що ж уважається ознаками українського менталітету, які риси, на думку дослідників, йому притаманні та як вони формували духовну культуру народу.

Найбільш систематизовано феномен українського менталітету та його зв'язок із процесом формування української особистості, а також етнопсихологічні детермінанти духовності українців подані у працях Т. Длінної, Р. Додонова, А. Колодного, Л. Филиповича, В. Яніва [2, 3, 4, 12, 14] та ін.

Отож, менталітетом називають те, що поєднує членів однієї спільноти і відрізняє її від інших. Виділяють декілька чинників, які зумовлюють походження менталітету. Під цими чинниками (або детермінантами) розуміють не всі чисельні й різноманітні умови існування етнічної спільноти, а тільки ті з них, які є причинами, рушійними силами генези менталітету та визначають його особливості, або окремі риси [7].

В. Храмова визначає менталітет на феноменологічному рівні, акцентуючи увагу на функціональних основах явища: «В історичному процесі самоствердження нації зберігається через зв'язок часів певний психоповедінковий інваріант, що реалізується на спільній мовній, культурній та морально-етичній основі. Він дозволяє народові зберегти собітотожність у всіх історичних перипетіях, пронести через «малі Апокаліпсиси» історії етнічну самосвідомість як, мабуть, єдину обов'язкову ознаку етносу. На рівні філософської рефлексії цей інваріант, визначаючи архетипи світосприйняття й поведінки, набуває назви «душі народу». В сучасній літературі його теоретичне осягнення постає як розв'язання проблеми національної ментальності. Чи не найстійкішим компонентом українського «Я» В. Храмова називає «поєднання індивідуалізму з ідеєю рівності та неприпустимості насильства влади», а також «непереборний і невтримний, органічний і масовий потяг до Волі», «активно-рефлексивні світосприймальні настанови на насолоду життям та самоформування» [12, с. 3–4].

Натомість Р. Додонов виокремлює серед конкретних виявів українського менталітету, по-перше, пантеїзм як духовний зв'язок українців з середовищем їх мешкання; по-друге, примат індивідуалізму над колективізмом, що зближує з європейським світосприйняттям; по-третє, кордоцентризм, тобто превалування емоційності над раціональністю, почуттів над розумом; по-четверте, соціальний фаталізм, віру в «автоматичність» історичного процесу, уникнення соціальної активності; по-п'яте, амбівалентність внутрішнього світу, у якому поєднуються авантюрно-козацький (активний) психічний тип і тип «потаємного існування» (пасивний тип); по-шосте, егалітаризм [3, с. 28–29].

На думку М. Слюсаревського, український менталітет має такі риси: працьовитість, хазяйновитість, глибокий емоційний зв'язок з краєм, миролюбну вдачу, гостинність, турботу про родину, рішучість, хоробрість у справі захисту Батьківщини, індивідуалізм, інтроверсивність, спрямованість на самовдосконалення, демократизм, толерантність, гіпертрофоване волелюбство, що межує з анархічністю, глибинну емоційність, стриманість, поєднання елегантних настроїв з нездоланим оптимізмом, розвинуту уяву, яка проявилась у народному мистецтві [10, с. 209–211].

Отже, українці за своєю ментальністю схильні до духовного пошуку, до рефлексій про високі духовні ідеали, цінності. Вони прагнуть до трансценденції, що перевищує земні межі, у них переважає «закон серця» над раціональним підходом до життя. Власне, етнопсихологічні детермінанти характеристик української духовності пояснюються геополітичною межовістю, а духовність українців характеризується особливою релігійністю. Спираючись на дослідження зазначених авторів, ми з'ясували певну залежність етнопсихологічних рис українського народу і відповідних характеристик національної релігійності.

Отож, геополітична межовість України формувала у людей відчуття незахищеності. Саме тому пошуки трансценденції створювали сприятливий ґрунт для розвитку ідей християнства. Важка доля змушувала українців шукати цінності, вищі за земне життя. Як наслідок, змістом їхнього існування стає не просто буття, не турбота про нього, а ідеал, що перевищує земні межі.

Крім того, переважання серед ландшафтів України степу розвивало у народу відчуття нескінченності та всеосяжності, формувало переконання у наявності певного абсолюту. Так формувався своєрідний християнський пантеїзм, сутність якого полягала в одухотворенні всього навколишнього. На підтвердження цього С. Русова зазначала: «Українець, вихований на широкому просторі степу, серед його ясної краси, непорушної величної тиші в своїх довгих мандрівках за часів козакування і чумакування, за часів самотньої хліборобської праці, українець звик придивлятися до цього без краю далекого обрїю, звик прислухатися до мовчазної тиші, повної таємничих звуків, наче зітхань, наче придушеного стогону з-під високих могил. Це все дає українцю настрої релігійний, як у народу-хлібороба, настрої філософський» [9, с. 178].

Вочевидь, саме консерватизм українців створював особливі умови для глибокого вкорінення релігійності, її колоритної обрядовості, трактування релігії як системи невід'ємних чинників життя, відведення їй домінувального становища серед інших святих. А інтровертність українців містифікувала релігійну сферу, створювала культ духу, ілюзіонізм та ідеалізацію життя, а відтак, перенесення релігії у сферу індивідуальної, внутрішньої побожності; зорієнтованість обрядовості на дім, сім'ю. М. Костомаров уважав, що український народ «берегтиме в собі релігійні основи доти, доки існуватиме сума головних ознак, що становлять його народність: це неминуче виходить із його поетичного настрою, яким відрізняється його духовна сутність» [5, с. 67]. У програмному документі Кирило-Мефодіївського товариства «Книга буття українського народу», автором якого був також М. Костомаров, стверджується, що Бог – творець усього, що існує, а також визначається воля «одного царя – небесного утішителя». У праці «Дві руські народності» М. Костомаров наголошує на етнонаціональній специфіці духовності українців. Він, зокрема, зазначає: «В українців міцне почуття Божої присутності, душевна скруха, внутрішня розмова з Богом, тайне думання про Божу волю над собою» [6, с. 50].

Як бачимо, М. Костомаров обстоював думку, що духовне начало є вирішальним в історичному процесі. Усі матеріальні чинники історичного розвитку суспільства, на його думку, – це лише вияв духовного розвитку; вони слугують для того, аби розкрити, проявити духовне життя. Тому треба враховувати релігійність народу і спиратися на неї у формуванні духовної культури особистості, адже релігійність як ознака моральності є внутрішньою потребою людини.

Суголосні думки висловлював І. Мірчук, який указував на домінуванні в українців почуття і пануванні любові, «що творять перехід до основного елементу українського світогляду – глибокої релігійності» [8, с. 18]. Натомість М. Шлемкевич розглядав питання української релігійності в межах класичного трикутника: духовність – світогляд – мистецтво. На його думку, національну духовність формували два чинники: світогляд і мистецтво. Характеризуючи духовні пошуки українців, учений послуговувався словосполученням «релігійна туга», яка спонукує людину до пошуку істини та Бога. Власне, «у тій неокресленій тузі людини, що намагається вийти за власні межі, за межі тогочасного існування – корені релігійності» особи [13, с. 100].

Важливою рисою українців є також емоційність, а переважання чуттєвого начала над розумовим і вольовим зумовлює сприймання Бога як внутрішнього закону, відповідно до якого треба жити. Українець довіряє себе і свою волю Богові, а тому з покорою та смиренням

приймає всі страждання. В усьому світі українців, навіть на побутовому рівні, вважають емоційними людьми, на відміну від представників нормативно-логічної західної психокультури, в якій емоційне начало редуковане до обслуговуючої ланки інтелекту.

Окрім того, не випадковим феноменом в історії української родини було домінування жінки в сім'ї, господарській і побутовій сферах. І саме жіночність української нації передбачає особливу пошану до Богородиці, ідеалізацію подружнього життя, обоження сім'ї, звеличування жінки-матері. Такий ідеал створювався упродовж віків. Та й зрештою українська дитина ідентифікується переважно мірою з матір'ю. З нею асоціюється сама Україна, адже у часи лихоліть на матір лягала головна моральна відповідальність не лише за честь роду, а й за гідність усього народу.

Варто звернути увагу і на кордоцентричність українців, яка є потужною спонукою до духовності народу, адже мотиваційну і рушійну роль відіграють не розумово-раціональні сили, а почуття людського серця. Основа релігійної свідомості українців лежить у серці людини, тому релігія не є чимось стороннім для людської природи, а національна релігійність є простою і не потребує створення богословських систем. Таким чином, для українців релігійне вчення – це певна цілісна мораль, яка поєднує і релігійне і загальнолюдське. Тому доречно у формуванні духовної культури студентської молоді спиратися саме на релігійність як внутрішню потребу кожної людини.

І хоча українцям притаманна глибинна сакральність, проте сучасний стан духовного розвитку українського суспільства можна означити як кризовий. Це пов'язано з низкою історичних, соціальних, економічних та інших факторів, які спричинили такий стан духовності на сьогодні. Суспільство значною мірою переживає наслідки сімдесятирічного правління комуністичного режиму. Українська держава успадкувала з радянського минулого чимало психологічних травм: соціальну апатію, національне зречення, байдужість до рідної мови, ерозію моральних норм, девальвацію вищих духовних цінностей, історичне безпам'ятство, національний нігілізм, «роздвоєння свідомості». Ці аномалії серйозно травмували свідомість і світогляд сучасної людини, її духовність. Значної шкоди це завдає духовній культурі молоді, оскільки моральний спадок, який вона отримує, є отруєний вірусом антикультури.

На думку О. Вишневецького, через ситуацію, яка таким чином склалася у суспільстві, педагогіка втратила духовну опору для своїх виховних зусиль: «Якщо визнати факт, що джерелом духовності в комуністичній системі був ідеал комунізму і, як засвідчує В. Сухомлинський, саме він мав бути «найголовнішим спонукачем сумління», то сьогодні педагогіці випадає думати над тим, що можна і треба поставити на спорожніле місце після його краху» [1, с. 183].

Кожній людині потрібний взірць, який вона наслідує у своєму житті. Тому дуже чітко простежується намагання людей заповнити спорожніле місце ідеалу. Частина молоді захопилася читанням духовної літератури, яку нині можна придбати у кожному книжковому магазині. Переважно це література різних духовних напрямків – від магії та окультизму до творів святих отців церкви. Молода людина таким чином, самотужки розпочинаючи духовні пошуки за умови відсутності стійких ціннісних орієнтацій, може дуже легко стати жертвою псевдодуховності. Проте більша частина молоді зовсім не розпочинає ніяких духовних пошуків, а заповнює місце ідеалу фальшивими цінностями.

Проаналізувавши світогляд сучасного студента, ми дійшли висновку, що молодь буде своє життя на основі нав'язаних їй соціумом стереотипів буття. Ми визначили їх як певні міфи, сутність яких необхідно розтлумачувати студентам, аби вони не потрапили під їхній згубний вплив. Адже такі міфи знецінюють і затьмарюють не лише принципи духовної культури, релігійної етики, а й часто будь-які моральні норми. Тому люди, які хочуть працювати над формуванням своєї етичної особистості, й особливо ті, що уповноважені суспільством формувати її в інших, мають такі міфи відстежувати й викривати, демонструючи їхню фальшивість і шкідливість. Досвід роботи у вищій школі переконує, що її проблеми не вирішать інноваційні процеси, модернові освітні технології, якщо вони ігноруватимуть духовну сферу особистості. Гадаємо, що розвиток духовних цінностей у студентів, формування духовної культури, виховання на основі зразка-ідеалу можуть оздоровити сучасне суспільство і зберегти питомі ознаки української ментальності.

Міф 1. Він особливо отруює дівочі душі. Бідна Попелюшка до нестями закохує в себе крутого бізнесмена, який врешті-решт бере з нею шлюб. У реальному житті все відбувається значно трагічніше.

Міф 2. Знання несуттєві. Оцінки і диплом можна купити. На жаль, у ВНЗ це набуває катастрофічних масштабів

Міф3. Професія вчителя непрестижна. Сто разів – ні! Це вічна і найбагатродніша місія. І якщо вона нині малооплачувана, то це свідчення недоумкуватості й печерності можновладців. Мабуть, велич і трагізм професії сучасного педагога полягає в тому, щоб «там, де безнадія, сіяти надію», «там, де є ненависть, сіяти любов», «там, де скорбота, сіяти радість».

Міф 4. Гроші вирішують все. Інколи гроші вирішують багато. Проте за гроші можна купити ліки, а не здоров'я, мудрі книги, які лежать на полицях і ніколи не читаються, а не мудрість; секс, але не кохання, охоронця, але не гарантію життя, тимчасові втіхи, але не щастя. Мудрість вчить: « Усе, що неможливо купити за гроші, може дати тільки Всевишній», «Все, що продається, не може бути святим».

Міф 5. Ідеал надлюдини, супермена з пістолетом, «братка», який вирішить усі проблеми. Нинішні бойовики – зомбування сатанинської ідеї: «Людина – ніщо. Щоб вона не заважала тобі, її необхідно знищити!».

Міф 6. Про вільну любов та позашлюбні взаємини. Розплата – СНІД, zdegradovanі діти, скалічені душі.

Міф 7. Про «непрестижність», «селянський характер» української мови та необхідність двомовності (білінгвізму).

Міф 8. Про суцільну комп'ютеризацію, Болонський процес, які здолають усі перешкоди в освітній сфері.

Міф 9. Про сучасність і прогресивність. Що означає «сучасний»? Кожна людина є дитям «свого часу», а отже, «сучасною». Однак існують позачасові цінності, яких не можна зневажати й відкинути в будь-якому часі: віра, гідність, любов, етичні принципи – це корінні цінності людської й християнської культури, й вони не можуть застаріти, знецінитися чи стати непотрібними. Людина повинна поводитися й діяти правильно в будь-яку епоху й у будь-якому часі. І завжди повинна при цьому здійснювати поступ, тобто рухатися вгору, а не вниз. Справжній поступ – це сформованість духовної культури особистості, її постійне духовне вдосконалення.

Соціальний фактор є одним із визначальних чинників впливу на свідомість молоді. Неприятливе для розвитку духовності близьке та далеке середовище знищує паростки духовних прагнень у молодій людині. Ні соціальні інституції, ні вища школа не є нині місцем прилучення студентів до духовних цінностей. Така ситуація виливається у катастрофічні наслідки: підвищення злочинності, алкоголізму, наркоманії, самогубств, абортів, збільшення кількості розлучень, поширення венеричних захворювань, виникнення нових форм uzalezhenня – таких, як залежність від комп'ютера, телевізора, інтернету, гральних автоматів тощо. Так, за даними Тернопільського обласного комітету статистики в Тернопільській області в 2003–2007 рр. зареєстровано 24 тис. злочинів загальної кримінальної спрямованості, за I півріччя 2008 р. – 1907, половина з яких тяжкі та особливо тяжкі. Питома вага молоді (у віці до 30 років) та неповнолітніх, засуджених за окремі види злочинів, у 2011 р. становила 37,6 % кількості засуджених за відповідні злочини, крім того, злочини проти життя та здоров'я особи становлять 45,2 %. Злочинність серед неповнолітніх з кожним роком зростає. У середньому щороку виявляється та ставиться на профілактичний облік 190 підлітків-правопорушників. За адміністративні правопорушення щорічно до адміністративної відповідальності притягується 270–300 неповнолітніх. Найбільша кількість злочинів спостерігається у віці 18–24 років. Так, у 2008 р. з 1040 злочинів, учинених молодими людьми, 52 припадають на вік 14–15 років, 130 – на вік 16–17 років, 568 – на вік 18–24 роки і 290 – на вік 25–29 років.

Щорічно за бродяжництво та жебрацтво з вулиць вилучається в середньому 170–200 дітей. Кількість дорослих осіб, які негативно впливають на неповнолітніх і перебувають на обліку в ОВС, щорічно збільшується. Так, якщо у 2003 р. їх кількість становила 11 осіб, то у 2007 р. – 85. Протягом I півріччя 2008 р. обліковано 48 таких осіб.

За невиконання батьками обов'язків щодо виховання дітей кожного року складається понад 300 протоколів. Це свідчить про занепад інституту сім'ї, невміння реалізувати покликання до материнства та батьківства молодим подружжям через відсутність духовних орієнтирів життя. Нині молодь рідко розуміє шлюб як співжиття з людиною до кінця своїх днів. Беручи шлюб, зазвичай молоді люди не думають про далеку перспективу, про взаємну відповідальність тощо. Власне, несформованість сімейних цінностей призводить до руйнування родин, адже придатність до сімейного життя не є запорукою готовності будувати сім'ю. Найменші труднощі, відмінність характерів стають причинами розлучень. Так, у 2007 р. зареєстровано 9565 шлюбів і 3375 розлучень, а у 2008 р. показник зареєстрованих шлюбів сягав 7666, а розлучень – 3100, тобто спостерігається тенденція до значного збільшення кількості розлучень порівняно з кількістю шлюбів.

Викликає занепокоєння стан репродуктивного здоров'я, що є невід'ємною складовою здоров'я нації і має стратегічне значення для забезпечення сталого розвитку суспільства. Останнім часом дошлюбні статеві взаємини серед студентів стали дуже поширеним явищем і в окремих випадках навіть нормою поведінки. Сексуальний досвід серед студентів, які щойно вступили до ВНЗ, мають 10–30%, а наприкінці першого року навчання – до 90%. Нерозбірливі статеві стосунки серед молоді породжують духовне зубожіння, сприяють розповсюдженню венеричних хвороб, призводять до численних хірургічних втручань з метою переривання небажаної вагітності, стимулюють вживання алкоголю і наркотиків. Непокоїть ситуація з абортами. Усього в Україні 2008 р. зареєстровано 210454 аборти, з них 84 здійснено дівчатками до 14 років, 4809 – дівчатками 15–17 років і 170983 жінками віком 18–34 роки. У 2008 р. В Тернополі здійснено 653 аборти порівняно з 613 абортми в 2007 р.

Із поширенням серед молоді вживання наркотичних речовин пов'язано розповсюдження ВІЛ-інфекції СНІДу. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я від СНІДу в Україні до 2016 р. може загинути 1,8 млн. осіб. На 100000 населення кількість ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД в Тернопільській обл. у 1995 р. становила 2,9, а у 2009 р. показник зріс до 3,2, у 2011 р. – до 6,8. Значно зростає захворюваність на інші венеричні хвороби (зокрема, на сифіліс хворіє понад 330 осіб на 100000 населення, проти 9,7 у 1990 р.

Вищенаведені статистичні дані свідчать про несформованість моральних якостей серед значної кількості молоді, відсутність духовних ціннісних орієнтирів та духовну порожнечу. Дані анкетування, проведеного нами з метою вивчення духовних орієнтирів молоді, підтверджують ці тенденції. Нами були проаналізовані результати анкетування серед молоді віком 17–20 років, в якому взяли участь 2120 респондентів з Тернопільської, Вінницької, Херсонської, Київської, Миколаївської, Львівської областей України. Проаналізувавши анкетні дані, ми дійшли висновку, що духовні орієнтири молоді потребують не лише корекції, а й формування та розвитку, оскільки саме ціннісні орієнтації визначають сформованість духовної культури студентів.

Так, 70 % опитаних реалізацію своїх духовних потреб здійснюють хаотично, 10 % цілком байдужі до духовного самовдосконалення та дезорієнтовані в духовних пошуках. 20% респондентів зазначили, що вбачають можливість реалізувати духовні пошуки засобами мистецтва, філософії, художньої літератури. Більшість молоді або цілком байдужа до проблеми духовності, або вважає, що бути багатим духовно не вигідно. 60% на запитання «Хто з відомих людей є для вас ідеалом?» Називали героїв та акторів американських телесеріалів, у житті яких простежується тенденція безладного статевого життя з демонстрацією порноцен, культивується зневажливе та меркантильне ставлення до цінності людського життя. 25 % опитаних назвали відомих сучасних політиків та суспільних діячів і лише у 15 % молодих людей ідеалами для наслідування є письменники, поети, культурні діячі, святі, пророки, духовні учителі людства. Такі дані свідчать про те, що більшість молодих людей є жертвами згубного впливу засобів масової інформації, соціального успадкування, масової культури.

Вражають взаємини батьків і дітей, адже батьки постійно навчають дітей, як з кожної ситуації винести користь для себе й обманути іншу людину. Такі псевдоцінності культивуються безліччю фільмів, телепередач та реклам; більшає кількість продукції еротичного характеру. Це на свідомому та підсвідомому рівнях стереотипізує мислення та програмує поведінку молодих людей. Діти, які є очевидцями сцен жорстокості, насильства,

часто поводяться таким же способом зі своїми ляльками, тобто наслідують поведінку оточення. Побачене по телевізору теж є взірцем для наслідування. З дитинства телебачення привчає до певної поведінки, певних реакцій, тобто формує фальшиві цінності. 30% підлітків важливу інформацію про секс отримують з телепередач. Постачальником подібної інформації для 45% стали їхні друзі, лише 7% про це дізналися від батьків і 3% за допомогою освіти. 9 з 10 хлопців і 6 з 10 дівчат дивилися хоча б один порнографічний фільм. Вражаючим є те, що молоді люди вважають порнографію найкращим засобом постачання інформації про секс. Незаперечним фактом є те, що, які фільми і кліпи дивиться людина, такі вона має цінності. Аудіовізуальний вплив дуже сильний, бо тільки за наявності інформації людина може скласти уяву про те, що є добре, а що зле. І якщо постійно демонструвати фільми, де насильство показано як добра справа – людина буде змушена в це повірити, а згодом віртуальна реальність стає визначальною у поведінкових моделях молодих людей.

Як бачимо, на сьогодні ментальні детермінанти розмиваються і перестають відігравати визначальну роль у формуванні духовної культури молодої людини. Відсутність справжніх духовних орієнтирів штовхає молоду людину до вибору сурогатної духовності.

Проаналізований сучасний стан духовного розвитку молоді, наведені статистичні дані свідчать про загальний занепад духовності, про морально-етичну кризу сучасного українського суспільства. Це спонукає освітян до розробки виховної парадигми, фундаментом якої повинна бути українська ментальність, яка допоможе виховувати сучасну молоду людину на істинних взірцях і формувати духовну культуру молодої людини.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посібник / О. Вишневський – К.: Знання, 2008. – 566 с.
2. Длінна Т. Деякі етнопсихологічні аспекти української релігійності / Т. Длінна // Українське релігієзнавство. – 1996. – № 3. – С. 18–20.
3. Додонов Р. О. Соціально-філософський аналіз процесу формування та функціонування етноментальності: автореф. дис. ... д-ра. філос. наук: 09.00.03 / Р. О. Додонов. – К., 1999. – 36 с.
4. Колодний А., Филипович Л. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан / А. Колодний, Л. Филипович. – Львів: Вежа, 1996. – 165 с.
5. Костомаров М. І. «Закон Божий» (Книга буття українського народу) / М. І. Костомаров. – К.: Либідь, 1991. – 40 с.
6. Костомаров Н. Две русские народности / Н. Костомаров. – К., 1991. – 58 с.
7. Ларцев В.С. Формування української особистості: духовно-ментальні фактори в контексті сучасності / В. С. Ларцев. [Електронний ресурс]. – [http://www.iai.dn.ua/\\_u/iai/dtp/CONF/10/articles/sec1/s1a1.html](http://www.iai.dn.ua/_u/iai/dtp/CONF/10/articles/sec1/s1a1.html)
8. Мірчук І. Світогляд українського народу. Спроба характеристики / І. Мірчук // Генеза. – 1994.– № 2. – С. 87–96.
9. Русова С. Вибрані педагогічні твори // С. Русова. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.
10. Слюсаревський М. М. Ілюзії і колізії / М. М. Слюсаревський. – К.: Генезис, 1998. – 234 с.
11. Хабермас Ю. В поисках национальной идентичности. Философские и политические статьи / Ю. В. Хабермас. – Донецк: Донбасс, 1999. – 123 с.
12. Храмова В. Передмова // Шлемкевич М. Загублена українська людина. – К.: МП «Фенікс», 1992. – С. 3–14.
13. Шлемкевич М. Загублена українська людина / М. Шлемкевич. – К.: МП «Фенікс», 1992. – С. 99–110.
14. Янів В. Що таке криза духовності? // Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. – К., 2006. – С. 155–158.